

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 8 K
pol leta 4 „
četrt leta 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petišt-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petišt-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljnja uvrščenja od petišt-vrste po 8 h.
Oznaniila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravišstvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Poziv napredni slovenski javnosti!

Klerikalizem še nikdar ni s tako brutalno silo butal ob slovensko napredno učiteljstvo kakor danes. Teško prenaša učiteljstvo največkrat krivične udarce klerikalne nasilnosti, a vendar junaško brani svojo čast in krepko odbija vse napade, ki mu jih predbaciva umazani nasprotniki. Ne vda se!

Toda zaman ves trud učiteljstva, da ne pripomore k njega boju tudi slovenska napredna javnost! Ni slovenske napredne javnosti samo moralna dolžnost, temveč je celo nje lastni interes, da podpira napredno učiteljstvo, ker v naprednem učiteljstvu leži naprednost naroda.

Ne s puhlo frazo „prijatelj učiteljstva“, temveč dejansko pokažite, da se zanimate za učiteljska vprašanja s tem, da se vsi do zadnjega naročite na „Učiteljskega Tovariša“ in podpirate po naprednih listih učiteljstvo v moralnem oziru, z naročnino pa v gnotnem oziru.

Pokažite, da slovensko napredno učiteljstvo ni osamljeno, da je z njim tudi slov. napredna javnost, ki ga podpira in brani!

Opomba: Vse napredno časopisje prosimo za ponatisk tega poziva!

Ob 40letnici državnega ljudskošolskega zakona.

Govoril dr. Ljudevit Pivko na XXI. glavni skupščini „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ v Mariboru 16. avgusta 1909.

(Konec.)

Spomnimo se nekaterih darov, ki nam jih je prinesel državni ljudskošolski zakon!

Predvsem slavimo svoj šolski zakon, ker zahteva osemletni obvezni šolski obisk. Neko-

liko lahkokrilih besed smo s tem igraje izrekli, toda kdo ve, ali se zavedamo zadosti, kake neizmerne važnosti je ta točka. Naš zakon zahteva, da naj obiskuje vsak otrok brez razlike rodu, imetja in spola v nežni dobi od 6. do 14. leta šolo, kjer se mu izobrazijo zavest splošne državljanske enakosti in kjer se vzgojuje na podlagi domače rodovinske vzgoje za poznejše delo v javnosti za družbo, narod in državo. V tej dobi se izogne otrok težjemu delu na polju, v rokodelski delavnici ali v tvornici, h kateremu že silijo dandanes čisto zlasti ubožnejši starši in brezvestni ljudje nežno mladino, češ, da jim otrok vsaj deloma nadomestja pomanjkajoče delavske moči. Tem otrokom je državni ljudskošolski zakon velik dobrotnik in rešitelj; ljudska šola dobiva po modernem socialnem razvoju polagoma zopet tisti pomen, ki ga je imela pri Grkih, kjer je (σχολή) značila prosto dobo, namenjeno duševnemu delu in telesnemu počitku ter krepčanju. Stranke, ki zahtevajo samo šestletno šolsko obveznost, da bi torej obiskoval otrok šolo le od 6.—12. leta, bi rade pahnile zlasti ubožnega, telesno in duševno še nezrelega otroka v kruti in neusmiljeni življenjski boj, rade bi mu naložile trud in težke skrbi, ki tlačijo itak odrasle ljudi prehudo s svojo grozno težo. Če dosežejo nasprotniki šole, da se skrajša šolska obveznost, potem se oropa velik del naše mladine dvoje lepih brezskrbnih let.

A tudi z narodnega stališča se mora strogo obsojati izrabljanje otroških moči za težka poljska in tvorniška dela. Če vržemo otroka prezgodaj iz šole na delo, potem ne bomo imeli več krepkega tretjega pokolenja, in narod bi polagoma propadal in hiral. Narodni blagor torej zahteva, da varčimo z otroškimi močmi in da branimo vsaj osemletno šolsko obveznost.

Se ene misli ne smemo zamolčati, s ka-

tero se trajno pečajo nasprotniki ljudske izobrazbe in šole. Gospodje, ki se zavzemajo za šestletni šolski pouk, bi radi odštipnili zadnji dve leti, namreč 13. in 14. leto. Otroku ne privoščijo šole zlasti v tisti dobi, ko že sam samostojno mnogo misli in presoja in ko je že jako dovzeten za učiteljeve besede. Torej v tistih letih, ki so vrhunec in cvet ljudskošolskega vzgojevalnega dela. Nasprotnikom ljudske izobrazbe se vidi seveda v tem največja nevarnost, če ostane otrok v dobi od 12. do 14. leta pod vodstvom izobraženega učitelja, navdahnjenega z modernimi svetovnimi nazori, s katerimi bi seznanjal otroka. Zato delujejo s tistimi nizkimi in neodkritimi sredstvi javno in tajno, javno kujskajoč na shodih in tajno šepetajoč neukemu kmetu na uho: „Glej, kmet, tebi je treba otroka doma in na polju. Delavec nimaš, lastni otrok pa ti pohajkuje po šolskih klopih, dasiravno je močan dovolj in se je v šestih letih dobro naučil pisati, čitati in računati. S tem znanjem bo se že prebil v življenju. Kaj mu je treba še dve leti posedati v šoli in se učiti o severnih medvedih, o malajskih otokih in o raznih nepotrebnih rečeh, ki jih naš človek nikdar ne rabi v življenju!“

Takšen govor je neukemu očetu kaj pogodu, ker ni zmožen, da bi ocenil koristi šole. Zaradi tega ima protišolska agitacija toliko uspehov. Nasprotniki ljudske šole vedo, da je v njihovo korist, če preprosto ljudstvo ne črpa iz svetovnega znanja in napredka, vedo, zakaj iz naših kmetov in delavcev ne smejo postati moderni ljudje, k čemur bi jih pripravljala dobra ljudska šola. Isti nasprotniki osemletne šolske obveznosti ne pa povedo ljudstvu, da se sedaj resno premotri uvedba dveletne vojaške službe do katerih ne bo pripustila vojaška uprava neizobraženih mladeničev, ki so obiskovali ljudsko šolo samo 6 let; ne pojasnijo kmetu, da bi po uvedbi šestletne šolske obvez-

nosti imel sicer nezrelega dečka dve leti doma takrat, ko mu ne opravi nobenega pravega dela pošteno, da ga bo pa pozneje, ko bi mu bil sin imenitna delavska moč, moral najbrž pogrešati leto dni več, ker bo mu služil — zaradi pomanjkanja inteligence — tri leta vojaške namesto dveh.

Osemletna šolska dolžnost se je dejansko odpravila že leta 1883. Svobodomiselnno zakonovo besedilo se ni strogo izvrševalo, zato pa se je uvedla takozvana „zmerna in razumna praksa“, kar pomeni, da so se odsekavali zakonu posamezni napredni principi. Ko se je ustanovil leta 1879. v državnem zboru „železni krog pravice“, v katerega je stopilo tudi češko plemstvo s Staročehi, takrat so se pripravljala tla za protišolsko delo in za boj proti državnemu ljudskošolskemu zakonu. Predlogi princa Liechtensteina in dr. Ebenhocha so zahtevali omejitev šolske obveznosti in učiva. Taafsejeva kupčija je imela uspeh, ker se je dne 28. aprila 1883 sprejela po hudem boju s 170 proti 167 takozvana šolska novela, ki je s § 21. odstranila osemletno šolsko dolžnost. S tem se je storil prvi korak k raznim daljšim olajšavam.

Druga važna pridobitev državnega ljudskošolskega zakona je bila uvedba realij med učne predmete v ljudski šoli. Pouk v prirodoslovju, zemljepisju, zgodovini in ostalih prostih posvetnih predmetih znači velik napredek v našem ljudskem šolstvu.

Reorganizacija učiteljišč in preobrazba učiteljske omike je bila potrebna posledica novega ljudskošolskega zakona. Sedaj so se položili temelji posvetnemu učiteljskemu stanu, ki je čisto moderna prikazen. Država je morala skrbeti, da se vzgoji učiteljstvo obširnejšega znanja in obzorja, ker bi drugače ljudska šola ne mogla uspešno delovati. Kot vzgojevalni zavodi učiteljstva so se razvila učiteljišča v sedanjih obliki, ki jim je določil organizacijski

LISTEK.

Ob odkritju Volaričevega spomenika.

Spisal Janko Leban.

(Dalje.)

Kar dobi nekega dne vrnjene pesmi in pismo. Kar vriskal je veselja. Seveda mu je Valenta pisal, da skladbe niso za javnost, ampak da jim treba poprave, vendar pa, da iz njih spozna, da postane iz njega, ako se bo učil in vadil, kdaj še — imeniten skladatelj! To ga je toli navdušilo, da se je še bolj poglobil v skladanje. Toliko o njegovem začetku. Rad se je seznanjal z bližnjimi mu vojaškimi kapelniki. Pravil mi je, da je v Gorici „Platzmusik“ svirala kar tri njegove skladbe, da je imel željo Slovence osrečiti z eno opero, to menda veš. Žal, da je prezgodaj šel.

Tako tovariš K a v s.

Kot učitelj je Volarič našel v skladatelju Danilo Fajglju v glasbenih rečeh dobrega svetovalca. Ta ga je tudi napotil, da je stopil kot skladatelj v javnost in mu je tudi avtografoval prvi opus.

Fajgelj je bil sploh mnenja, da bi bil Volarič postal na glasbenem polju to, kar je bil S. Gregorčič na pesniškem. Rekel je tudi, da bi v njem imeli svojega Mozarta, da je bil rešen moreče učiteljske službe, v kateri je moral prebiti mnogo šikan.

Da pa osvetlim dejanje in nehanje Volaričevega na trnjevi poti skozi življenje, objaviti hočem njegova pisma, ki jih je meni pisal, intimnemu prijatelju svojemu! Žal, da se mi jih je mnogo izgubilo ob raznih preseljevanjih, a tudi pričujoča govorijo glasno govorico in kažejo Volaričovo dušno življenje v vsem lesku in blesku. Znano je, da so taka pisma silno važna za poznavanje „glave in srca“ dotičnega pisca. Pri tem se moram že vnaprej zavarovati proti očitjanju, da bi hotel z objavo teh pisem koga zaliti. Če se kdo čuti zadetega, naj lepo obudi kes ter si potrka na prsi: Mea culpa!

In sedaj začnimo s pismi v kronološkem redu.

I.

(Kratka vsebina: 1. Krajni in okrajni nadzornik sta mu nasprotna. 2. Duhovnik tudi.)

Dragi Janko!

Očitaš mi, da Ti ne pišem. Kako to? Ali nisi dobil pred 2 ali 3 tedni mojega obširnega lista? Jaz sem pričakoval, da mi od-

govoriš, a zdaj pa praviš, da Ti niti pisal nisem. Morda se je list kako izgubil? Mogoče. Jaz ne nosim listov sam na pošto; lahko je tedaj, da mi dotičnik vrže list v kot a — 5 kr. dene v žep. No, kar je, to je! Oprosti. — „Iskrice“ sem dobil — prav primerne so mladini. Hvala! — Ali boš nadaljeval? Prav bi bilo. Jaz namerujem zdaj o počitnicah kaj izdati. Prašal bom najprej Žnidarčiča, ako bi hotel on založiti, ako ne, pa založim jaz sam. Ti si že prost, mi Brici pa moramo še do 16./VIII. požirati šolski prah. A konečno, se ve bomo mi na boljem — „kdor se zadnji smeje . . .“

Prašal me zaradi izleta: Naša podružnica sv. C. in M. izvolila me je zastopnika za občni zbor, ki bo menda nekje na Koroškem. Kdaj bo, ne vem — a to je glavna točka. Jaz namreč ne grem poprej nikamor, ampak ob one priliki (kedar zvem dan za zborovanjem) par dni poprej odrinem na pot. To mislim tako izvršiti: od Krmina z železnico na Koroško — tam 3 ali 4 dni, potem čez Predel v Kobarid — tu zopet 4, 5 dni — na to domov. Zato Ti pač ne morem za zdaj nič določenega povedati. Težko je tudi to, ker Ti že skoro počitnice dokončaš, ko jaz šele začnem počivati. Skupno bi kvečemu zamogla kam iti od 12. do konca avgusta, a kam? Kaj misliš Ti? Prideš

pogledat v Kozano? Naznani mi. — Žal mi je, da nama gre projekt nekam navskriž. Pa, vederemo.

Meni se godi vedno enako — družina zdrava — vročina velika — tožijo me vsak mesec. Nadzornika — krajni in okrajni — sta mi nasprotna — naš duhovnik in jaz sva kakor pes in mačka — ljudje so zaradi vednih zamud veliko kaznovani, zato jezni na me — misli si tedaj, kako prijetno življenje imam. Pa kaj hočem: Geduld bringt Rosen Števrjan ostal je Jugu (kar je pač naravno; jaz sem mislil, da ga ne nastavijo zaradi vedne bolehnosti) — Kojko dobi Širok (zdaj bo res: nadučitelj) — Leban iz Kojškega bi moral na Brje (a noče sprejeti) — Cencič iz Vedrjana bi imel priti v Šmartno, toda se upira. Ali ne pride Vrč v Briski Št. Lovrene? In Ti? — Ako ostane Laharnar v Sežani bode mari kaj bolje i za Te. Kaj? — Jaz ostanem še v Kozani — čakajmo! Pa saj tudi ni veliko izbirati. Saj veš, kak je svet, a plače so povsod enake. Kdaj nam povišajo? Najbrže o svetem Nikoli!

Novic ni posebnih. Kaj uganjaš pa Ti? Kako preženeš te počitnice? Soproga? — Odpiši mi kaj kmalu! Srce n pozdra obema!

Tvoj

H. Volarič.

statut (1874) obseg učiva. Toda učiteljše je ustanovila država premalo. Šolska novela je vzela določbo o nadaljevalnih tečajih za učitelje na vseučiliščih, zato pa je uvedla disciplinarno kazen za učiteljsko izvenšolsko delovanje. Kot posledica novega toka po šolski noveli se je izdal leta 1886. novi organizacijski statut za učiteljske, ki je znižal minimum učiteljske izobrazbe, kateri se je zahteval izza leta 1874., ker se je vzelo zavodom precej prirodozlovnega učiva, zato pa se je pridalo toliko in toliko ur pouku cerkvene godbe.

Vesela točka šolske novele so bile narredbe o meščanskih šolah, ki pa zlasti za Slovence niso imele takrat in še dolgo pozneje nobenega pomena.

Kar se je godilo v naslednjih 25 letih šolske novele, je vse le njena naravna posledica ali pa z njo v sorodu. Poleg redkih naprednih drobtin opazujemo v raznovrstnih naredbah od Taaffejevih do Gessmannovih in najnovejših dob dosledno reakcionarno smer v šolstvu.

A vkljub vsemu temu ne obupavamo, ker vidimo po 40 letih državnega ljudskošolskega zakona krasen razvoj avstrijskega ljudskega šolstva, ki ga niti šolska novela ni mogla ovirati. Statistika ljudskih šol, šolskih otrok in učiteljstva nam govori o tem nedvomno jasno. Notranja ureditev šolstva, šolskih stavb in učnih pripomočkov se stalno izpopolnjuje. Učiteljstvo si je po veliki večini svesto svojih pedagoških in didaktičnih nalog, kakor nam dokazujejo njegova dela, izjave in sklepi učiteljskih zborovanj in konferenc. Učiteljstvo ima dandanes lepo stanovsko organizacijo in je v gmotnem in moralnem oziru za najhujšo silo samostojno.

Dotož smo dospeli. Kaj nam pa obeta bodočnost? Kaka usoda čaka naše ljudsko šolstvo? Da se dandanes nekoliko pogrezamo in da se imamo resno bati nasprotnikov šolstva, to dobro čuti vsak prijatelj šole. Na tihem se bojimo cele katastrofe, če bi najmočnejše stranke našega državnega zbora segle po državnem ljudskošolskem zakonu. Morda bi ga današnji državni zbor že prevrgel, toda zd se, da so nasprotniki dobre ljudske šole precej previdni in nekako zadovoljni z dejanskim vplivom na šolstvo, da niti ne marajo izpreminjati mrtvega zakonskega besedila ter dražiti po nepotrebnem naprednih duhov. Stvar bi ne bila posebno lahka, to čutijo oni in to vedo tisti, ki so pripravljeni braniti vsaj to, kar imamo.

Na drugo stran pa se odpira ljudskemu šolstvu že celo drugačen svet. Če je postala iz šolstva v dosedanjem razvoju iz cerkvene posvetna demokratska državna institucija, še ni zadosti, da bi bili z njo zadovoljni v tej obliki. V vseh kulturnih državah se stremi za poglobitvijo in reformo učiteljske izobrazbe. Sedaj se je že ukoreninilo prepričanje, da se imajo priznati vseučilišča kot središča znanstvenega in izobraževalnega dela kot najprimernejši zavodi za učiteljsko izobrazbo. Toda da se ugotovi zahtevam, ki jih izrekamo z besedami „akademski izobrazba“, je potrebna delitev sedanjih prenapolnjenih filozofskih fakultet na znanstveno-teoretični in na strokovno-tehnični oddelek. V drugem bi se izobraževalo učiteljstvo

za raznovrstne šole. Seveda je treba odpraviti učiteljske v sedanji obliki ter zahtevati, da dovrši učiteljski kandidat reformirano srednjo šolo. Značilno je, da nastajajo v Ameriki že posebne šolske fakultete — educational departments. Dokler se ta reforma ne izvede, nam naj za silo zadoščajo za nadaljevalno izobrazbo vseučiliški tečaji v počitnicah, ki se morajo tudi na Slovenskem kmalu ukoreniniti. Kadar se razširi učiteljska izobrazba, takrat se povzdigne tudi kulturni pomen in družabno stališče našega stanu.

Dandanes se učiteljevo delo ne sme več omejevati na šolsko sobo. Učitelj ima vršiti važno nalogo na polju ljudske izobrazbe. Po uvedbi splošne šolske dolžnosti, splošne, enake in direktne volilne pravice, splošne vojaške dolžnosti in narodne šole se je povzdignila naloga državlanskega življenja in je nastala potreba nadaljevalne izobrazbe odrasli mladini ter ljudske izobrazbe sploh.

Ko se je podržavilo ljudsko šolstvo, takrat še ni bilo na mah zadostno izobraženih pedagoških strokovnjakov, ki bi bili prevzeli uprvo šolstva. Kar se je vzelo bogoslovcem, so vzeli v roke juristi, ki pa se po naravnem razvoju šolske uprave polagoma odtegujejo in prepustijo svoje vodilno mesto pedagogom. Vse šolstvo stremi po avtonomiji v okviru države in nasledek bo, da se bo morala razdružiti v skupnem ministrstvu. V dogledni dobi bomo imeli kot najvišji šolski urad posebno naučno ministrstvo, ki mu bodo stali ob strani kot posvetovalni organi najvišji šolski sveti, ločeni po narodnosti. Če hoče biti uprava teh svetov količkaj demokratska, potem se njihovi člani ne smejo imenovati, ampak svobodna volitev jih mora posaditi na ta važna mesta. Na Francoskem že imamo podobno institucijo — conseil superieur de l'instruction publique. Takrat bo tudi konec raznih političnih in strankarskih vplivov na šolstvo, olajšalo se bo breme večnega ukazovanja, reglementovanja in šolskega birokratizma. Prosta šola in prosto učiteljstvo bosta prva kulturna činitelja v narodih in državah.

Sklenimo! Radi trdimo in deklamujemo po 40 letih državnega ljudskošolskega zakona, da je ljudska šola nositeljica kulture do najnižjih slojev naroda; radi hvalimo ljudsko šolo, da je obrodila tudi v slovanskih narodih novo življenje; priznajmo tudi in izprevidimo, da je naša bodočnost odvisna od šolske izobrazbe sedanjih in prihodnjih rodov in bodimo na straži za dobro narodno šolo.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani. registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca avgusta: K 166.485.12.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znamkah. Na prošnje brez vpošiljate navedenih znamk se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2.2.—1/2.3. popoldne in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

Fajgelj je purist I. Classe. Vse do neke mere — kar je čez, ni dobro. Vsaka glava svojo pamet: on hoče pa da bi imeli vsi njegovo. Sicer pa mož, strokovnjak!

II.

(Kratka vsebina: 1. Gregorič gre v Ljubljano in tudi mene potegnejo tja. 2. Večen učitelj na deželi.)

Dragi mi Janko!

Čudno, kaj ne, da Ti toliko časa nič ne pišem? Kaj hočeš — dela mi ne manjka že s šolo, doma in drugod; zdaj sem imel mnogo posla z „besedo“, potem so bili starši moji pri meni, na to svakinjo (ki ima odriniti v kratkem v Kalifornijo k tasi) itd. Nekaj je tudi — lenobe, res, a saj veš, da človek ne more vedno tako storiti kakor — misli.

Zdrav sem, družina tudi. Nadejam se, da se tudi vidva dobro počutita. Čestitam Ti k „Iskricam“ (videl sem je pri Žnidarčiču). Pošli 2 iztisa! Si razpredal mnogo zvezkov? Je li kaj „kčefta“? — Jaz imam svoje blago pri g. Lucili Podgornikovej.

Ko dobim skladbe nazaj, se začnem pogajati z Giontinijem ali s kom drugim. Glasb. Matica letos ne izda nobenega mojega dela, ker sem se oglasil šele tačas, ko je bilo že določeno (in celo v tisku), kar se ima podati letos društvnikom.

Torej S. Gregorič gre z novim letom gotovo v Ljubljano — si že slišal o tem? Bolje bo, da se oddalji od naših — Mahničev. No, potem smem se tudi jaz bolj nadejati, da me „potegnejo“ v Ljubljano. Tu, doma, res ni nič. Večen učitelj na deželi, brez upa, brez nade na boljše čase — trudiš se, delaš, ne priznajo Ti, pač — preganjajo in „love“ — pfuj! — ni prijetno! Pa kaj, tako se godi „narodnim delavcem“! Pusti vse in delaj „gorje ko moreš“, že Te doleti kaka drobtinica od mize — tržaške (!). Tako je!

Kakor omenjeno, odide zdaj svakinja moja v Kalifornijo. Jaz jo spremim do Ljubljane (kajti ide čez Hamburg). Tam ostanem pri tej priliki par dni, da se kje malce „poklonim“.

Kaj uganjaš pa Ti? Ali „pesnikuješ“, ali „pisariš“, ali klempaš“ po klavirju? Kaj pa bo z Avgustovimi skladbami — ali ne izejdejo? Dobro si jo povedal v Edinosti, le premalo si rekel. Le daj! Saj bo kmalu vsak „roganist“ — komponist. In pa take maše! Oj — in še celo tisk, oblika! Sram me je kot Slovenca, da pride kaj tacega v svet. Lehko se nam smejejo — pa saj tudi zaslužimo. Če ne delaš — tedaj si lenuh, ničvrednej in bog-

Ne na Kranjsko?

(Od Save.)

„Učit. Tov.“ je priobčil v predzadnji številki članek „Tovariši abiturienti!“ v katerem se svari mladi učiteljski naraščaj pred Kranjsko, ki je v zadnjem času zaslovela po nečloveškem in nepravilnem zatiranju ljudskošolskega učiteljstva.

Dotični članek je gotovo pisal mož blagega srca, ki je že sam občutil vso težo duhovniške pesti, ki pa te ne privošči ubogemu abiturientu, ki poln idealov zapušča učiteljske. Usmiljenje do mladeniča, ne pa politična modrost sta mu potisnila pero v roke. Pravim — politična modrost!

Ali bi bilo v resnici politično modro oropati kranjsko deželo naprednega učiteljskega naraščaja?

Nihče drugi bi ne bil bolje vesel posledice tega oklica kakor klerikalni kolovodje. Saj imajo vendar vse persekucije naprednega učiteljstva namen, kolikor mogoče zatreti napredno učiteljstvo. In ko bo enkrat to pobito, pride na vrsto tudi Slomškarija. Klerikalcem tudi ta ni všeč, ali dokler bodo še napredne učiteljske vrste močne, tako dolgo bo imela še Slomškarija svoj Eldorado.

Pripravljen pa je že tajni načrt, po katerem pride tudi Slomškarija dan plačila, a sedaj jo še rabijo kot bojno sredstvo proti nam. Ker vedo, da bi bila izpremembra ljudskošolskega zakona povod burnim demonstracijam in generalnemu štrajku, da bi znala biti opasna vsemu vladajočemu sistemu in v prvi vrsti klerikalcem samim, ker vedo, da vpije danes ljudstvo „kralj je umrl“ a jutri že „živel kralj“: zaradi tega bodo pustili zakon pri miru, a prelomili ga bodo kjer, kadar in kolikorkrat se jim bo zdela potreba. To delajo danes proti naprednjakom, jutri že zna to zadeti Slomškarije. V prvi vrsti hočejo uvesti povsod poldnevni pouk ter v praksi odpraviti šolske kazni. Potom svojih demogoških glasil bodo jeli opozarjati ljudstvo, da se mu ničesar ni potreba bati, ako otrok ne pošilja redno v šolo.

S takim namigavanjem se bo doseglo, da se bo število učencev krčilo in učni uspeh manjšal. Tam, kjer je bilo prej po 200 obiskujočih otrok, jih bo potem še komaj po 50. Namesto 3 učiteljskih oseb, bo zadostovala ena, nadzorniki — podrepniki pa bodo zahtevali le še trivium, a realije bodo zanemarjali, kakor se danes godi na Tirolskem in v Galiciji. Učitelj take šole bo moral biti v prvi vrsti organist, mežnar in grobokop, potem še-le učitelj — kakor na Tirolskem. Nekega dne se bo potem zaprlo c. kr. učiteljske, in vzgojo naraščaja prevzamejo redovniki. Ljubljancem se bo nudil nov prizor. V črnih suknjah, obritih lic in s pipami v ustih bodo hodili prihodnji vzgojevalci naroda po tlaku ljubljanskih ulic na izprehod. Saj pravim, klerikalci že dobro vedo, s kom nadomestijo nas in Slomškarije. Sedaj v prehodni dobi se pa še poslužujejo učiteljev za silo, t. j. bivših propadlih dijakov, certifikatistov itd., kjer pa ni mogoče nastaviti

*) Neki Slomškar-poslanec je izjavil: „saj tudi pri nas ne marajo učiteljev!“

Uredn.

moškega kot voditelja, nastavijo voditeljico, kar je tudi protizakonito. Pomanjkanje pravih učiteljev jim je deveta briga, saj je dosti načinov nadomeščanja. Prej ko izgine zadnji moderni učitelj in bodisi ta naprednjak ali Slomškar, prej zasije ljudstvu ona zlata doba popolne duhovniške nadvlade in izsesavanja kakor na Španskem. In kaj pa učiteljice, ki dajo še največ materijala klerikalni učiteljski organizaciji? Njih število se bo izdatno skrčilo. Po vaških enorazrednicah bomo nahajali edino le moške, zakaj ženska je kot taka po duhovniških nazorih nevedna opravljati službo mežnarja, za vzgojo meščanskih deklet skrbele pa bodo nune, in le kot take se bodo mogle še Slomškarije udeleževati klerikalnega naobraževalnega delovanja. Lepa perspektiva! Dragi bralec, draga bralka, nikar ne misli, da je to sad moje domišljije. To je že davno sklenjeno v generalnem štabu klerikalnih armad, na to se pri nas dela na vse kriplje in tudi v Avstriji se že izvršuje. Te vrstice bodo peklenko zbudile slovenske klerikalce, zakaj odkrili smo njih nameravani atentat na naš narod, našo šolo, na eksistenco naprednega in zaslepljenega učiteljstva, odkrili smo tajni načrt, skovan na shodu avstrijskih škofov. Izkušali se bodo ti demagogi s svojim sofizmom oprati, prepričali bodo tudi o svoji nedolžnosti marsikatero damo, vzgojeno v klerikalnih zavodih, marsikateri Slomškar se bo hlinil, da je popolnoma prepričan o njih velikanskem prijateljstvu, a pastirje in njih čredo vlijudno vprašamo: „Li ne spoznate v naši preje navedeni sliki klerikalne ere blaženosti Tirolske? To je vaše delo, vi hinavci!“

V deželah in državah, kjer gospoduje klerikalizem, je ljudska vzgoja na najnižji stopnji, in učitelj je tam hlapec. To je neovrgljivi faktum.

Sedaj pa, preljudi Slovenec, želiš si li tudi ti, da zatone prelepa Kranjska v Črnem morju? Te li ne boli srce, ko vidiš vklepanje našega naroda v najhujše robstvo? Se ti ne krčijo pesti, ko se jemlje našemu ljudstvu edino orožje — izobrazbo — s katero bi se mogel uspešno braniti pred navalom Nemca? Ti hočeš vse to mirno gledati ter klicati: „Morituri vos salutanti!“ Kje je tvoja energija, kje tvoj ponos, Slovenec?

Ne obupaj, prijatelj! Vem, da te preganjajo, znam, da se ti smilijo tvoja žena, tvoji otroci, pa ne obupaj, ne obupaj! Skrbi za možat, vrlo izobražen in značajan učiteljski in ljudski naraščaj! Na učiteljske ne smejo več taki, ki prodajo za skledico leče svoje prepričanje; na učiteljske ne smejo več ljudje, ki jim je že vsepovsod izpodletelo; na učiteljske spravljamo najbolj talentirane učence naših ljudskih šol, a na izpit jih pripravljamo sami! Vsak okraj naj pošlje na leto vsaj 3 talentirane, dobro podkovane dečke v učiteljske, potem dobimo vrlih delavnih sobojevnikov, ki morajo ostati na Kranjskem! Tukaj rabimo nadarjenih, mladih sobojevnikov, ki še niso vkovani v zakonske verige. Tak lažje prenese discipliniranje. Za časa študij pa jih moramo pripravljati na boj.

V vsakem kraju, kjer se nahaja učiteljske, ustanovi naj naša organizacija čitalnico in knjižnico za naš naraščaj. Poučna predavanja, znanstvene knjige in časopisi, prijateljsko občevanje z voditelji učiteljstva, pridno študiranje in treznost naj pripravijo naš budoči naraščaj na boj. In mislite, da taki fantje ne pojdejo radi na mejdan? Z zavestjo, da gre za narodno in napredno idejo, bodo ti naši mladi sodelavci veliko storili zunaj med ljudstvom. Osobito pa mora imeti vsak mladi naš sobrat zavest, da ni dninar, ampak vojščak. Tak učitelj bo v šoli in izven nje blagodejno vplival na narod! Z resignacijo in boječnostjo se ni nihče premagal sovražnika. V prvi vrsti se pa mora skrbeti, da si sami vzgojimo značaje! Današnje učiteljske sicer uči, kako se vzgojujejo značaji, samo pa vzgaja hinavce. Na kak način se to godi — prihodnjič.

Čudno je, da se je pred kakimi 15 leti polotila tudi štajerskega učiteljstva enaka resignacija.

Takrat se je ustanovila med učiteljstvom stranka „Jungovcev“, ki je razširjevala socialno demokracijo med učiteljstvom. Da bi pritisnila ta stranka na javno mnenje, je delovala na to, da je učiteljstvo jelo odklanjati vsako javno delovanje v različnih društvih ter odgovarjati mladeničem vstop v učiteljske. Posledice so se kmalu pokazale. V krajih, kjer je imel prej učitelj glavno besedo, jo je prevzel kaplan, a

Dalje v prilogi.

sigavedi kaj še. Če delaš, no, pa te „mlatijo“ od vseh strani in te pisano gledajo (osobito „voditelji“ in prvaki) ančeš: kaj ta-le?! — Prevzetnost! — Hm, ali se zdi?! — Naj pusti drugim, ker ni zato i. dr. — Veš „za to“ so nekateri že — rojeni — mi imamo „patente“! Ali ni tako?

Ti, ako imaš kaj satirične žile, loti se kaj pisati v „novopečeni“ list: Brus. Kar piše V. Gregorič v Rogaču zdi se mi pa že preveč malovredno. Na delo!

Novega nimam Ti kaj naznaniti. No „nekaj novega“ pa pričakujeva s Francko dan na dan. Kedar bo, Ti že naznanim, kaj mi prinese — štoklja. Kaplan Kumar ostane še na starem mestu, v Biljani in tudi Žnidarčiča niso mogli spokati kakor je želel marsikdo. Kaj dela Gabrijela? — Oprosti, da Ti dotične pesmi nisem še poslal. Zložil sem že davno, a delo me zadržuje, da ne morem prepisati. Bo že v kratkem.

Odpiši takoj! Dobro se imej! Sprejmita z gospo srčne pozdrave od moje soproge in

Tvojega

prijatelja

Kozana 10./12. 1888.

Drejca.

(Dalje.)